

Foregående Ringsted Amt

VII. Sorøe-Amt.

Sorøe-Amt ligger saa got som midt i Siælland, og paa ingen Kant rører det vilde Hav: thi det er omgivet mod Vesten af Anderskovs- og Sæbyegaards-Amter; mod Sønden af Korsøers-Amt; mod Norden af Holbeks- og Roeskilde-Amter; mod Østen af Ringsted-Amt, Udi Sorøe-Amt er 3129 Tønder kontribuerende Hartkorn, foruden Skov- og Mølleskyld. Her falder skiønne Skove med Vildt. Mængde af fersk Fisk fanges i de mange store ferske Søer, især Karper, Aborrer, Skaller, Brasen og Knebs; saa og i Sorøe-Søe fanges den store og rare Fisk, kaldet Malle, som for sin Størrelses Skyld udgjør et lidet Vognlæs. I Sorøe-Amt er ingen Herreds-Ret, men allene Sorøe-Birk, hvorunder næsten hele Amtet ligger. Sorøe-Amt er tilligemed Ringsted-Amt samlet under een Amtmand, som tillige er Oberhofmester ved det ridderlige Akademie i Sorøe.

Begge disse Amter ere ogsaa samlede under een kongelig Amtstue, som af Amtsforvalteren holdes i Ringsted. Amtet har sit Navn af den Kiøbstæd Soer eller Sorøe, som ligger her, og det indbefatter ikkun et eeneste Herred, som er

Alsted-Herred.

Alsted-Herred indbefatter 17 Kirker, hvilke ere: 1) Sorøe-Kiøbstæds Kirke, har 8 Tdr. Hartkorn. 2) Slaglille-Sogn, har 125 Tdr. 3) Biernede-Sogn, har 207 Tdr. 4) Fiennesløv-Sogn, har 198 Tdr. 5) Alsted-Sogn, har 323 Tdr. 6) Gyrstinge-Sogn, har 294 Tdr. 7) Braabye-Sogn har 190 Tdr. 8) Pedersborg-Sogn, har 270 Tdr. 9) Bromaae-Sogn, har 220 Tdr. 10) Liunge-Sogn, har 329 Tdr. 11) Flinterup-Sogn, har 143 Tdr. 12) Munkebjergby-Sogn, har 381 Tdr. 13) Steenmagle-Sogn, har 441 Tdr. 14) Bringstrup-Sogn, har 148 Tdr. 15) Sigersted, har 269 Tdr. 16) Kindertoft, har 128 Tdr., og hører under Slagelse-Herred. 17) Steenlille-Sogn, har 217 Tdr., og hører under Mehrløse-Herred. Efter Kong Friderik den Femtes Reskript af 7. Martii Aar 1747 skal Professor Theologiæ ved Sorøe-Akademie, som tillige er Sognepræst i Sorøe, ogsaa være Provst i Alsted-Herred.

Vi merke nu hvert Kirkesogn især:

1) Sorøe-Sogn. Dertil hører den Kiøbstæd Sorøe og Sorøe lille Ladegaard.

Sorøe, en liden Kiøbstæd, beliggende nær ved Landeveien, 10 Mile fra Kiøbenhavn, 2 Mile fra Ringsted, 2 Mile fra Slagelse og 4 Mile fra Korsør, i den allerdeiligste Egn, omgiven af store Skove og fiskerige ferske Søer, nemlig Sorøe-Søe og Tvolle- eller Tulle-Søer, hvorimellem den er anlagt paa en Øe Aar 1165, hvor et Cistercienser-Abbedie i Kong Waldemar den Førstes Tid blev stiftet af Biskop Absalon, og er Bernhardiner-Kloster opbyggt.

Efter Reformationen blev dette Kloster af Kong Friderik den Anden Aar 1580 omskiftet og indrettet til en trivial adelig Frieskole for 30 Personer af adelige Børn, og 30, som ikke vare af Adel, under en Præses, en Rektor og 3 Hørere. Denne Skole vedvarede indtil Aar 1623, da Kong Kristian den Fjerde lod dette Kloster indrette til et adeligt Akademie, og forøgede dets Indkomster med St. Birgittæ Jomftuklosters Gods i Maribo i Lolland.

Dette Akademies første Stiftelse blev ved Magt, skjønt med store Vanskeligheder, indtil Aar 1665. I hvilken Tid adskillige kongelige, fyrstelige og grevelige Børn studerede ved dette Akademie; og har Karl Gustav, Kongen i Sverrig, som beleirede Kiøbenhavn, studeret her i sine unge Aar.

Men Aar 1665 blev dette adelige Akademie ophævet af Kong Friderik den Tredie, og igien gjort til en Frieskole ligesom tilforn, baade for adelig og privat Stand tillige.

Men Kong Kristian den Siette afskaffede Skolen Aar 1734, og dens Indkomster bleve sparede til at opføre det ny kongelige Palais og Akademie, tilligemed de akademiske Professorers Residenzer, i Stedet for de gamle Klosterbygninger, som da bleve nedrevne. Derpaa blev det ridderlige Akademie igien oprettet Aar 1747 den 7. Julii, og høitideligen indviet den 27. Julii i Kong Friderik den Femtes høie Nærværelse. Dette Akademie har en Overhofmester, 5 Prossorer, en fransk Sprogmaster, en Fægtemester, Dantsemester, Tegnemester og en Berider; saa og en Doctor Medicinæ og Chirurgus. De som studere ved Akademiet kaldes Akademister. Til Akademiet er henlagt stort Jordegods, nemlig Sorøe store Ladegaard, og lille Ladegaard; dernæst Baroniet Holberg, bestaaende af to Herregaarde, som ere Brorup og Tersløsegaard, samt 12000 Rigsdaler Midler, som Baron Ludvig Holberg skienkede dertil. Ligeledes eier Akademiet ogsaa Hellestrupgaard, skienket til Akademiet Aar 1751 af Oberst Kalkreutz. Ved Akademiet er et stort offentligt Bibliothek, forøget ved det Grisiske, Holbergske og Rosenkronske dertil skienkede Bibliotheker.

Sorøe-Kirke er en stor anseelig Bygning, og har i de katholske Tider været Sorøe-Klosterkirke. I denne Kirke ligger begravet Kong Kristoffer den Anden med sin Dronning, saa og 3 Sønner og 3 Døttre. Kong Waldemar den Tredie, hvis jordiske Levninger ligge i en Tinkiste, som Kong Friderik den Femte Aar 1756 lod dertil gjøre, da man fandt hans Kiste forraadnet; Kong Ole, som var Dronning Margrethes Søn. Ligeledes sees Erkebiskop Absalons Grav, ziret med hans Billede i fuld Korpus, af hvidt Marmor; denne Erkebisp Absalon var baade Kirkens og Klosterets Stifter. Saa og ligger her begravet Baron Ludvig Holberg, med et Marmor-Epiphium over ham. Man seer her mange herlige Monumenter over Konger, Adelige, lærde Mænd og Andre. Paa een af Kirkens Pillere sees et fortreffeligt Malerie, forestillende vor Frelsere Kristum i legemlig Størrelse, hvilket i fordum Tid er sendt fra Rom herhid.

Byen har. kun faa Kiøbmænd, fordi de med Besværlighed maae hente deres Vahre 4 Mile borte fra nærmeste Søestæd, og derfor er Handelen ikkun maadelig.

Byen har et Hospital for 12 Fattige. Byens Magistrat er en Byefoged, som tillige er Birkedommer til Sorøe-, Baroniets Holbergs- og Hellestrup-Birker, og dernæst en Byeskriver. I det Huus uden for Sorøe holdes Bye- og Birketing om Torsdagen.

Den ridende Post fra Kiøbenhavn ankommer hver Søndag- og Onsdag-Formiddag, og afgaaer Søndag- og Torsdag-Eftermiddag. Den udenlandske Post ankommer Mandag og Fredag, og afgaaer Tirsdag og Løverdage, Den agende Post ankommer her hver Søndag fra Kiøbenhavn, og fra Hamborg hver Torsdag.

Byens aarlige Markeder holdes den 11. Julii og den 7. November.

Sørøe lille Ladegaard, beliggende tæt ved Sorøe, hvor tillige er et privilegeret Vertshuus for Reisende. Af frie Hovedgaards-Hartkorn er til denne Gaard 49 Tdr. 1 Skp. 2 Fkr. 2 Alb. foruden Skovskyld, som er baade til denne lille og til den store Ladegaard, som ligger i Slaglille-Sogn, 7 Tdr. 7 Skpr.

2) **Slaglille-Sogn**, hvortil hører Kirkebyen Slaglille, som har 12 Gaarde, 2 Boel og 21 Huse. Kirken menes at være bygt af Erkebisp Absalon. Brandsmark, har 4 Gaarde, 1 Huus. Sorøe store Ladegaard, hvis frie Hovedgaards-Hartkorn er 79 Tdr. 4 Skpr. 2 Alb. foruden Skovskyld; den blev Aar 1636 oprettet af Kong Kristian den Fierde i Stedet for ti afbrudte Gaarde. Saxbrøe-Mølle.

3) **Biernede-Sogn** er Annexet til Slaglille-Sogn. Kirken er oval, i Form af en gammeldags Bispehue, og er bygt af Qvaderstene. Til Sognet hører Kirkebyen Biernede, som har 7 Gaarde, 14 Huse. Fulbye, har 10 Gaarde, 15 Huse. Æbberub, har 8 Gaarde, 6 Huse. Krebshuset, som er et Vertshuus. Vindebroehuset, 2 Skovhuse. Zerzebroemølle.

4) **Alsted-Sogn**, hvortil hører Kirkebyen Alsted, i fordum Tid Axelsted kaldet efter Bisp Absalon, som har givet baade Sognet og Herredet sit Navn. Paa Marken i en Høi ligger begravet Kong Haagen, som sammesteds holdt et Feltslag med Kong Sivard, hvori de Begge omkom. Knudstrup; Hylstrup; Flinterup; og en Vandmølle.

5) **Fiennesløv-Sogn** er Annexet til Alsted-Kirke. Kirken er bygt af Bisp Absalons Moder, som med sin Mand Adzer Røg boede der fordum paa en Gaard, kaldet Fiennesløvlille. Til Sognet hører Fennesløvbye; Fennesløvmagle; Morupmølle; Morup, en ældgammel Herregaard, hvis Hovedgaards-Taxt er 23 Tdr. 7 Skpr. 2 Alb., Skovskyld 6 Skp. 2 Fkr. 2 Alb. Af Morupgaard svares aarlig til Præsten i Alsted i Stedet for Korntienden aarlig 4 Tdr. Byg, som betales efter Kapitelstarten til 11te Junii, samt 2 Rdlr. for Qvægtienden; ligeledes til Degnen for al hans Indkomme 4 Rdlr. aarlig, efterat denne Herregaard blev giort til en komplet Herregaard.

6) **Gyrstinge-Sogn**, hvortil hører Kirkebyen Gyrstinge, som har 20 Gaarde, 2 Boel og 28 Huse. Øsløvvester, har 12 Gaarde, 18 Huse. En Selveiergaard paa 4 Tdr. Hartkorn. En Mølle. I dette Sogns Marker findes mange Steendysser.

7) **Flinterup-Sogn** er Annexet til Gyrstinge-Kirke. Dertil hører Kirkebyen Flinterup, som har 7 Gaarde, 8 Huse. Tyrstrup, har 4 Gaarde, 13 Huse. Vildsted, har 6 Gaarde, 1 Huus. Damholt, een Gaard. Hellestrup, en Herregaard, hvis Hovedgaards-Hartkorn er 30 Tdr. 1 Skp. 2 Fkr., Skovskyld 5 Tdr. 1 Skp. 2 Fkr. 2 Alb. Den tilhører nu Sorøe adelige Akademie, som efterkommer Testators Oberst Kalkreutzes Villie, at give 10 aldrende Officerer aarlig hver 60 Rdlr.

8) **Liunge-Sogn**, hvortil hører Kirkebyen Liunge, som har 22 Gaarde 14 Huse. Suserup, har 4 Gaarde, 8 Huse. Suserupmølle. Nyegaard, een Gaard. Oldebergs, een Gaard. Togshøi, har 9 Gaarde, 10 Huse. Flinterup, har 3 Gaarde, 3 Huse. Steenstrup, har 4 Gaarde, 3 Boel, 7 Huse. Æskildstrup, har 7 Gaarde, 3 Boel, 4 Huse. Kongskildemølle. Nyerupgaard, eet Huus. Lindsbjerg, har 2 Gaarde, 3 Boel. Ørestrupgaard, hvis Jorder ere lagte under Sorøe store Ladegaard, og er nu allene eet Huus.

9) **Brobye-** eller **Braabye-Sogn** er Annexet til Liunge-Kirke. Dertil hører Kirkebyen Braabye, som har 20 1/2 Gaard og 25 Huse. Dette Sogn har sit Navn af Næsbye-Broe og Aaen, som løber under Broen, og skiller Alsted-Herred og Tybjerg-Herred fra hverandre.

10) **Pedersborg-Sogn**, hvis Kirke er en Korskirke, beliggende ved Kanten af Sorøe-Søe. Dertil hører Kirkebyen Pedersborg, som i fordum Tid er kaldet Burg. Baade Byen og Kirken ligger ved Sorøe-Skov i en behagelig Egn, imellem to fiskerige Søer, nemlig Tulle-Søe og Sorøe-Søe eller Pedersborg-Søe, hvorover er den saa kaldede Rødebroe eller Kongebroe, og den almindelige Vei fra Korsøer til Kiøbenhavn. Borødbye; Hauerdrup; Liunge. Dette Sogn, tilligemed Kindertoft-Sogn, har altid været Annexer til Sorøe-Kirke, og ligget til Sorøe-Kald; men Aar 1747 ved Akademiets Oprettelse bleve de tagne fra Sorøe-Kald, og fik sin egen Sognepræst. Derimod fik Sognepræsten i Sorøe baade Kongetienden af Pedersborg-Sogn, saa og Løn som Professor Theologiæ ved Sorøe-Akademie. Men saa Aar derefter blev det atter forandret, da disse tvende Sogner bleve igien henlagte som Annexer til Sognepræsten i Sorøe, som nu holder en personel Kapellan til at forrette for sig i disse tvende Sogne.

11) **Kindertoft-Sogn** har tilforn været et Annex til Pedersborg-Kirke, medens samme var skilt fra Sorøe, og havde sin egen Sognepræst for sig selv; men nu ere, som forhen allerede meldt er, begge disse to Landsbyesogne Annexer til Sorøe-Kirke, og dens Sognepræst er tillige Sognepræst for Pedersborg- og Kindertoft-Kirker. Til dette Sogn hører Kirkebyen Kindertoft, saaledes kaldet af en Kilde, som er i Toften. Lundbyetoft, en smuk opbyggt Bondegaard. Vitsøegaard, en Bondegaard i Skoven ved de to fiskerige Søer, nemlig Vitsøe- og Bromne-Søer. Grøftebye.

12) **Munkebjergbye-** eller ogsaa kortere **Biergbye-Sogn**. Dertil hører Kirkebyen Munkebjergbye, som har 15 Gaarde, 17 Huse. Døvringe, har 12 Gaarde, 1 Boel, 10 Huse. Vædebye, har 6 Gaarde, 1 Boel, 5 Huse. Af Rudebye hører til dette Sogn 8 Gaarde, 12 Huse. Æskildstrup. Udi dette Sogn ere to fiskerige Søer, nemlig: Munkebjergbye-Søe og Æskildstrup-Søe.

13) **Bromaae-Sogn**, som ogsaa kaldes **Bromme-Sogn**. Dertil hører Kirkebyen Bromaae eller Bromme, som har 11 Gaarde, 10 Huse. Ved denne Bye løber en stridende Aae, hvoraf Sognet har sit Navn. Krøerup, har 11 Gaarde, 4 Huse. Krøgeruphuus, een Gaard, 2 Huse. Rydehuset.

Æbberup, har 3 Gaarde, 1 Boel, 6 Huse. Ødemark, en ufrie Herregaard af 19 Tdr. Hartkorn, og har tilforn været to Bøndergaarde. Sønden for samme Gaard er et Hospital, stiftet Aar 1744; og norden for Gaarden er en Sundheds Kilde, som flittig besøges ved St. Hans-Dag af Syge. Her i Sognet ere to fiskerige Søer, nemlig: Lille-Søe og Magle-Søe.

14) **Steenmagle-Sogn.** Dertil hører Kirkebyen Steenmagle, som har 30 Gaarde, 21 Huse. En Veirmølle. Assentorp, har 12 Gaarde, 7 Huse. Nyerupbye, har 5 Gaarde, 1 Boel, 5 Huse. Vandløsebye, har 13 Gaarde, 10 Huse. Udstrup, har 6 Gaarde, 4 Huse. Kyringe, har 5 Gaarde, 1 Boel, 6 Huse. Ved den Høi Stagebjerg er en skøn Kilde.

15) **Steenlille-Sogn** er Annexet til Steenmagle-Kirke. Dertil hører Kirkebyen Steenlille, som har 10 Gaarde, 8 Huse. Steenlille-Kirke hører under Mehrløse-Herred. Tiørnved, har 7 Gaarde, 9 Huse. Skurupgaard, een Gaard, 2 Huse. Ørebroe, har 7 Gaarde, 6 Huse. Maarup, har 2 Gaarde, 4 Huse. Sandlinggaard, 2 Gaarde. Saltoftebye, har 9 Gaarde, 5 Huse. Paa Saltofte-Byemark er en Kilde, kaldet St. Lauritz-Kilde. Fuglesang, eet Boel. Rolighed, eet Huns.

16) **Bringstrup-Sogn.** Dertil hører Kirkebyen Bringstrup, som har 7 Gaarde, 15 Huse. Udi denne Bye sees Rudera af en gammel Herregaard, som nu er en Bondegaard. Ørsløvbye, har 12 Gaarde, 8 Huse. Æggerup, har 6 Gaarde, 3 Huse. Lille Svendstrup, en ufrie Sædegaard paa 20 Tdr. Hartkorn. Bringstrup-Kirke hører til Kiøbenhavns Universitæt.

17) **Sigersted-Sogn** er Annexet til Bringstrup-Kirke. Dertil hører Kirkebyen Sigersted, som har 23 Gaarde og 23 Huse, og har Navn af Kong Sigur, hvis Begravelse vises ved Byeledet. Ænglerup, har 4 Gaarde. En Mølle. Skiellerød, har 6 Gaarde, 4 Huse.

Efterfølgende Antvorskov-Amt.

Kilde: Nicolay Jonge,

Kongeriget Danmarks chorografiske Beskrivelse.

Kiøbenhavn 1777

Johan Rudolph Thieles Bogtrykkerie og paa hans Forlag, boende i store Helliggieststrædet No. 150

Side 134 – 140.